

Történetek Mátyás királyról

Okos Katica

28. Vót egy lány, Okos Katicának hitták. Híre ment, Mátyás királynak is a filébe, hogy igen okos egy lány. Megparancsolta ja szolgának, hogy menjen el Okos Katicához, vigyen neki két diót. És ültesse el [Okos Katica], de úgy, hogy a terméséből majd enni lehessen. És hozzon neki ajándékot: de hozzon is, meg nem is. A katica hozzon Mátyás királynak ajándékot, meg nem is. És van egy kőkorsója, ki van lyukadva: azt meg fódja be!

Hát jól van. A szolga elment, majd osztan Katica is elment. Vitt két galambot két rostán vagy szítán, oda bezárva. Mikor a király elibe ért, megemelte az egyiket: a két galamb elrepült. Hát ugye vitt is ajándékot, meg nem is.

– No – azt mondja Mátyás király –, a diót hova tetted, jányom? Hova ültetted el? Lehet, hogy má nem él.

– Má fogyasztható! – azt mondja. – Ide, és itt van!

Hát a cicije [rámutat].

– Hát – azt mondja – ezt ténleg meg lehet fogyasztani. Na de most a kőkorsót tessék nekem befódani!

– Felséges királyom, rögtön befódok, de először fordítsa ki nekem! Mer még akárhán fótot tettem, azt nem a színére tettem, hanem mindig belülre tettem. Ha kifordítsa, befódok!

Megtetszett igen a királynak a Katica okos válasza, megjutalmazta gazdagon.

Mátyás király igazmondó juhásza

29. Mátyás királynak vót egy juhásza. De olyan híres ember vót, hogy életébe még ő sose hazudott. Erre Mátyás király igen büszke vót. Mátyás királynak meg vót egy fekete bárán. Egy csillag, fehér csillag vót a homlokán. Ezt ő nagyon szerette. Egyszer a szomszéd Burkus király a lányával elindult Mátyás királyt meglátogatni. Hallja osztán, hogy ne, Mátyás királynak van egy igazmondó juhásza, aki még életébe nem hazudott. No, azt mondja a jányának, azt mondja:

– Kényszerítsük rá, hogy hazudjon!

Nem mentek Mátyás királyhó, hanem kimentek a legelőre, a nyájhó, de nem királyi ruhába, hanem átöltözködtek. Hát oszt ott beszélgettek a juhással meg a jányval. Mondja osztán a jány a juhásznak, hogy igen éhesek, azt mondja, vágja le azt a fekete báránt.

– Azt nem – azt mondja –, mer az Mátyás királyé!

Burkus király, az apjuk, azt mondja: egy csöppet széjjelnéz a legelőn. A jánt direkt otthagya a juhással. Hát annyira, annyira, hogy a ján rábeszélte a juhászt, hogy levágta a fekete báránt. Mer szerelmes lett a jánba. Le is vágta, meg is ették, megjött a Burkus király is, oszt elbeszélgettek. No, elmennek. Hát persze hogy Mátyás királyhó mentek be, a Burkus király meg a jánya. Fogadta őket, megvendégelte, satöbbi, beszélgettek, beszélgettek. Majd oszt szó terelődött a' igazmondó juhászra is.

– Hm – azt mondja a Burkus király –, nem hiszem én el, hogy ne hazudjon! Én megmutatom, hogy hazudni fog!

A jánya még jobban bizongatta.

– Nem hiszem!

– No, hívassuk be a juhászt!

A király behívatta a juhászt: gyűjön be! Nem mondta, hogy minek. Hát leültek. Mán ottan mint király Burkus király is. Mátyás királlyal a fél országába fogadtak, hogy ha hazudik a juhász, vagy ha nem hazudik. Ha hazudik, Mátyás király veszt, ha nem, akkor meg Burkus király. Hát kérem meg Burkus király. Hát kérem szépen, bejön a juhász. Nézi a juhászt, nézi: hát akinek levágta a báránt, az meg ott ül az asztalnál. De mán mikor gyűtt be: mit fog most mondani? – mer Mátyás király mindig megkérdezte, hogy hogy van a fekete bárán. Hát: „Majd megmondom, hogy elvitte a farkas... A, nem jól! Mer akkor azt mondaná, hogy a' mást is elvitt vóna. Ellopták? Az se jó. Ah, megmondom az igazat!” – azt mondja, Hát ahogy bemegy, lássa, hogy ott ül a lánka, akinek levágta a báránt, és megette.

– No, kedves juhászom – azt mondja –, mi a helyzet a nyájjal, hogy vannak?

– Jól – azt mondja.

– Hát a fekete bárán hogy van? – azt mondja.

– Nagyon jól – azt mondja –, felséges királyom. A fekete bárán már nincs meg.

– Hát hogy-hogy nincs meg?

– Elcseréltem egy másikér – azt mondja.

– El? Hát oszt mér nem hoztad azt a másikat el?

– Nem, mer ott ül, ne! – azt mondja.

És akkor megmonda, hogy levágta a báránt, megették.

– Na, Burkus király, hazudott-e vagy nem? – azt mondja. – Elbuktad a fél országot?

– Hát – azt mondja Burkus király – most mán ténleg el!

Azt mondja a ján:

– De engem nem bukott. Most mán én a juhászé leszek!

Megkapta a Burkus király fél országát, az királykisasszon kezét, oszt ma is élnek, ha meg nem haltak.

Mátyás király és a juhász

30. Mátyás király ahogy álruhába az országot járta, hát egy pásztorhoz elvetődött egy éccaka. A pásztor megvendégelte – tudta, hogy a pásztorok jószívűek. Vót egy báránkája, levágta, jól megvacsoráztak. Még mikor a vacsorát letette:

– No – azt mondja –, te nagyorrú, fogj hozzá! – mer ugye Mátyás királynak nagy orra vót. Azt mondja: – Ha nem ez a rossz gúnya vóna rajtad, azt tudnám, hogy Mátyás király vagy!

– Hát tán már hallottam felüle – azt mondja Mátyás.

De igen éhes vót, oszt a jó falatot, amit ő szeretett, a juhász maga elibe fordította. Fogta a villáját, oszt azt szurkálta. Puff, a juhász meg puff a kezére hajjintott az új kanálával.

– Öcsém – azt mondja –, magad elébül egyel, ne csak énfelülem! Ami én előttem van, azt én eszem, ami teelőttem, te ehetsz!

Úgy is vót. Jóllaktak. Megköszönte Mátyás király a vacsorát. Mondja neki hogy:

– Vót-e már Budán?

– Még nem – azt mondja a juhász.

– El szeretne gyünni?

– Hát hallottam arról a Mátyás királyról – azt mondja –, azt mondják, hogy furfangos. Nem tudom, velem ki tudna-e tenni?

– Tudja mit – azt mondja –, gyűjjön el ekkor és ekkorra, én bennfentes vagyok ott a palotába, majd én besegítem!

Jól van. Elgyütt az idő, a juhász elment. Megyen, a kapuba a kapuőr:

– Hova mégy, juhászember? – hát meglátta rajta úgye.

– Megyek – azt mondja – Mátyás király palotájába.

– Na ide figyelj: bemehetel, de ha már te Mátyás királyhó mégy, neked ajándékot fog adni. A felét nekem fogod leadni!

– Jól van – azt mondja a juhász.

Gondolta, hogy a fele még megmarad. Bement, eresztették – már tudva vót, hogy ő megyen. Azt mondja az ajtónálló, ahol már a szobába ment vóna, hogy:

– Hova mégy? – azt mondja. – Mátyás királyhó meg vagy híva?

– Ne törődj vele, engem Mátyás királynak az inasa rendelt ide, megyek be!

– Na ide figyelj, bemehetsz, de ami jutalmat kapol, a fele az enyém!

– Jól van. Legyen a tied! – azt mondja.

Bement. Hát mit lát a juhász, mit nem, mint Mátyás király, az ő vacsorapartnere ül ottan. És ő a király! Fogadja a juhászt: na, beszélgetnek. Majd osztan eljön a dél, megterítik az ebédet. Meg kell ebédelni. Annyit azér megsüggött Mátyás király a juhásznak, hogy:

– Van nekem egy főemberem – azt mondja –, az is más elől szeret turkálni.

Szembe ültették együtt. No, hozzák a levest. Szed mindenki – a juhász előtt nem vót kanál. Azt mondja Mátyás király:

– Mindenki egye meg a levesét, de aki szürcsölni fogja, egy aranyat fizet! Hát jó étvágyat!

Hát mindenki hozzáfogott enni. A juhász csak nézett. Eh, ott vót egy kis cipócska: felvette, a bugylibicskával kettévágta, a tetejét be, a belét ki, kikanalazta a levest, megette a levest. Nem szürcsölte! Hát több fért bele, mint a kanálba, hamarabb megette, mint az urak. Mikor megette, megette a cipóhajat is.

– No, urak – azt mondja –, aki a kanálát meg nem eszi, egy aranyat fizet mindenki!

Oszt senki nem tudta megenni az aranykanalat vagy ezüstkanalat úgye. Hójj, egyből egy sapka aranpénzi vót! Mátyás király csak mosolygott. Hozzák a második fogást, leteszik. Hát úgy, ahogy Mátyás király azt meghadta titokba, a juhász előtt vót, amit az úr, aki vele szembe ült, az szerette elcsípdesni. Nyúl a juhász elibe... odacsap neki a kanállal:

– Hékás – azt mondja –, magad előtt turkálj, ne énelőttem!

Jójj, vót röhögés! Na, megebédelték. Elbeszelgettek.

– No – mondja Mátyás király –, meglátogattál – azt mondja –, én vótam az a vándor, akit megvendégeltél. Most mit kívánsz jutalmul?

– Megmondom én, felséges királyom, igen nagy jutalmat kérek!

– Mondjad! – azt mondja. – Teljesítem.

– Száz korbácsütést!

Hm, erre Mátyás király meghökkent.

– Hogy-hogy száz korbácsütést? Hát – azt mondja – tudod, hogy mi az?

– Majd megtudom! – azt mondja.

Oszt elmondta, hogy ötven az egyik ajtónállónak, ötven a másik, a jutalom.

– Aha – azt mondja Mátyás király –, ez se buta gyerek!

Be a két ajtónállót!

– Na, le az inget, ujjast!

Szólt a szolgálknak. Leccsavart nekik ötven-ötvenet! A juhász meg nevette:

– Kell – azt mondja – még belüle valami? De mind az ötvenet nekik! – azt mondja.

Bizony nem álltak ők többet az ajtóba, nem kértek ők senkitől semmit.

A szegény szántóvető és Mátyás király

31. Szánt a parasztbácsika kint a határba. Mátyás király az urakkal, kíséretével arra járt. Há megismerte rögtön az öreg parasztbácsit, hogy az valamikor hajdanába az ő katonája vót. Bizon meg a paraszt is Mátyás királyt. Közelebb lovagolnak, mondja Mátyás király:

– Tisztesség, öreg!

– Köszönöm az asszonnak!

– Mennyi még a messzi?
 – Hát az, felséges királyom, mán csak az ökröm szarváig.
 – Hán pénzt keres kend?
 – Ötöt.
 – És hánbúl él?
 – Kettő.
 – A többit hova teszi?
 – Sárba dobom.
 – Jól van. Hán még a harminckettő?
 – Hm-hm, felséges királyom, az mán csak huszonkettő.
 – Tudja-e mit, bácsi, meg tudná-e fejni a bakkecskét?
 – Meg.
 – Akkor fejje meg, de addig nem mondhasza el senkinek, míg az én képemet meg nem lássa!
 – Jól van, felséges királyom!
 – No, gyerünk! – azt mondja ja kíséretének; elmentek.
 Elmentek jó messzire. Megáll a király:
 – No, urak – azt mondja –, amit én az öreggel lebeszéltem, ha eztet megfejtik, aki megfejt, gazdagon megjutalmazom!
 Huhú, ő mán gazdagságot ígér – mer nem vót szűkmarkú Mátyás király –, de akárhogy gondolkoztak, nem tudták. Mondja Mátyás király, hogy ő ellovagol egy csöppet. Ezt várták az urak. Mondják, hogy gyerünk vissza a paraszthoz, oszt kérjük meg, hogy mondja el. Hát vissza is mentek.
 – Álljon meg, bácsi! – azt mondja. – Mit jelent az a szó, hogy „tisztességet öreg”, maga meg azt mondta, hogy „köszönöm az asszonnak”?
 – Hm-hm, megmondom az uraknak tíz aranyér! Hanyan vannak?
 – Tízen.
 – Mindegyik egy aranyat fizet!
 Hát egy arany nem sok, gondolták; mindegyik lespenélte – tíz arany: micsoda pénz vót az!
 – Hát akkor mit jelent?
 – Azt jelenti – azt mondja –, hogy „tisztesség öreg”, köszönt nekem a király, én meg köszönöm az asszonnak, mer az asszon főz rám, főz nekem, mos reám, kitakarít, minden, tehát őt érdemli meg a tisztesség.
 – Hm, ezt nem tudtuk – azt mondják az urak. – Hát az – azt mondják – akkor meg mit jelent, hogy „messzi van még a messzi”?
 – Hm. Tíz arany. Egy-egy arany mindegyiktől.
 – Sok lesz!
 – Akkor nem mondom.
 Összedobták a tíz aranyat, mindegyik fizette az aranyat.

– Hát – azt mondja – fiatal koromban még a hegyekig elláttam. Most meg mán csak az ökröm szarváig. Hát ott van a messze.
 Hm, ezt se tudták az urak.
 – Hát akkor – azt mondja –, mit jelent, hogy öt pénzt keres, és kettőbül él, hármat meg a sárba dob?
 – Hát tíz arany – azt mondja.
 – Hát ez oszt mán kizsarolás!...
 – Akkor nem mondom!
 Összecsapják az aranyat, odadják neki. Megmondta:
 – Kettőbül élek a feleségemmel, hármat kötök a gyermekekre. Azok sose adják meg, mintha sárba dobnám. Nem annyi? – azt mondja.
 – Hát – azt mondják az urak – az annyi.
 Hát má vót harminc aranyka.
 – No akkor – azt mondja –, „hán még a harminckettő”, az mit jelent? Hogy mér mán csak huszonkettő?
 – Hm, tíz arany.
 Mind összedobták a pénzt. Kifizették.
 – Hát az kérem az az, hogy fiatal koromban még harminckettő fogam vót, most meg mán csak huszonkettő. A többi kihullt.
 – Ejnye, hát illet nem tudunk! Hát a bakkecskét hogy tudná megfejni?
 – Tíz arany!
 Megint leszurkolták a tíz aranyat.
 – No, akkor mondja meg: hogy?
 – Úgy, ahogy most én megfejttem az urakat! – azt mondja.
 Sójj, felcsattannak az urak:
 – Na, most hallotta, hogy mit mondott a király: hogy ezt csak akkor mondhas-
 sa el, ha a képét meglássa!
 – Itt van, ne! – kivette az aranyat. – Tessék, ott van Mátyás király az arany-
 pénzen. Ez a képe!
 Elszégyelltek magukat az urak, és elballagtak Mátyás király után.

Mátyás király és a cinkotai kántor

32. A cinkotai pap nézi a papírait:

– Hú – azt mondja –, hát mán nekem nem pap, hanem főapátnak kéne lenni!
 De a főapátot csak Mátyás király engedélyezhette. Írt oszt a Mátyás királynak egy levelet, hogy ez és ez a helyzet, apátságra tart igényt. De mivel hogy a felsé-
 ges király aláírása kell hát erre. Hát Mátyás királyról tudjuk jól, hogy ő oly vicces
 vót, szerette a humort, megírta a cinkotai papnak, hogy fogadja, de három kíván-

ságot mondjon meg neki – nem kívánságot, amit majd a király felad neki. Hát a pap nem merte vállalni, az apátság igen kellett volna neki. Mondja a kántorjának:

– Ide figyelj, komám – azt mondja –, nem mégy el Mátyás királyhoz? – Ez és ez a helyzet: három kérdésre kell megválaszolni, megfizetlek gazdagon.

– Elmegyek én hogyné, főtisztelendő úr!

Hát erre oszt a kántor elment. Mátyás király fogadta. Hm, azt mondja neki Mátyás király:

– Ide figyeljen, tisztelendő atyám, az első kérdésem az, hogy: hol kel fel a Nap?

Azt mondja erre a kántor:

– Felségednek Budán, nekem meg Cinkotán.

Tetszett Mátyás királynak a válasz. Igaza vót.

– No, akkor a második kérdésem meg, hogy: mennyit ér a király?

– Jól van – azt mondja a kántor. – Ha Jézus Krisztust eladták harminc ezüst-pénzért, a király is megér huszonkilencet.

Hú, a királynak még jobban tetszett!

– Ez igen! – azt mondja. – No, akkor – azt mondja – a harmadik kérdésem meg az, hogy: mit gondol a király?

– Hát mit gondolna? Azt gondolja, fölséges királyom, hogy a cinkotai pappal beszél, pedig nem, csak a kántorral. Mer én a kántor vagyok, a pap nem jött el.

– Héj, nye – azt mondja –, így tudni meg az igazat! – azt mondja a király, Mátyás király. – No, akkor te kapod meg az apátságot!

– Fölséges királyom, nekem nem kell, de annyit tegyen meg értem, hogy a cinkotai icce duplája legyen!

Úgy is lett.

Mátyás király Gömörben

33. Hát Mátyás király Gömörben járt az urakkal, és kérem szépen, kimentek a szőlőhegyre. Hát ott például mint a király a nagyurakat fogadták, ettek-ittak, vigadtak. Azt mondja Mátyás király az uraknak:

– No, kik érdemlik meg a bort? Akik a szőlőt kapálják-e vagy akik itt dőzsölnek?

– Hát... az urak.

– No, gyerünk csak kapálni!

Szólította az urakat, oszt elszedték a parasztoktól a kapát.

– Kapálni!

Még pedig Mátyás befelé fejjel! Hőéj, az urak izzadtak! Mer bizony a Nap mindig melegebben sütött. Hát osztan azt mondja egyszer az egyik úr:

– Fölséges királyom, egy életem, egy halálom, a véretem a csatamezőn szívesen hullajtom, de kapálni nem bírok!

– No, akkor – azt mondja – a bort ki érdemli meg?

Mátyás király és a gömöri bíró

34. Gömörbe vót ez, a gömöri bírónál. Hát Mátyás király szeretett álrühában járni. Amint megyen erre-arra-amarra, eljutott ő Gömörbe is. Hát lássa, hogy a bíró udvarán öregek, fiatalok vágik a fát. Hasgatik, hordik. Ő meg leült, oszt nézte. Odamegy a hajdú:

– Te mit keresel itt? – azt mondja.

– Megnézem, hogy dógoznak – azt mondja.

– Na, állj be te is, oszt dógózz!

– Há mi a fizetés? – azt mondja.

– Mi? Majd adom mingyá! – püff, kapott egyet a korbáccsal.

Még szólt Mátyás király – nem árulta ő el, hogy ő király –, még kapott egyet. Felkelt Mátyás király, oszt ő is beállt a bandáriumba. Közbe krétával megírt több fát, hogy: „Itt járt Mátyás király, Mátyás király”. No, eltelt az este, a sok fát összedolgozták, és mennek el. Megin megkérdezte, hogy mi lesz a fizetése. Még kapott egyet! Elment.

Következő alkalommal egy pár nap múlva jött, de mán akkor nem álrühába, a királyi díszbe jött, és a bíró fogadta. Bement Mátyás király, leszállt.

– Bíró úr, igen sok fája van!

– Hej – azt mondja –, ezek a szegények örömmel vágják, hasgassák! – satöbbi.

– Fizetség?

– Hó, meg vannak elégedve!

– Jól van akkor – azt mondja. – Azt a rakás fát – azt mondja –, hánja csak maga széjjel!

– Én? Hát itt a hajdú.

– Nem! Maga.

Nem mert a bíró úr tiltakozni, hanem nekiállt, és széthánta a fát. Hát bizony, mi van ráírva: „Itt volt Mátyás király, Mátyás király”.

– No, bíró úr – azt mondja, szólt a hajdúnak –, gyűjjön csak! – elmondta neki, hogy őt verte meg.

Lehajult, oszt nagy bocsánatkérés, és a többi, és a többi... de hát megkapta a büntetését.

Mátyás király halála

35. Hát én hallottam egy olyat, hogy hát ő gyilkosság áldozata lett. Hogy oszt hogy vót? Hallottam másképpen, hogy mikor a vécébe, egy felbérelt ember ott vót kuksolva, oszt mikor végezte a dógát, késsel alászúrt. Nahát ez takarva vót úgye.